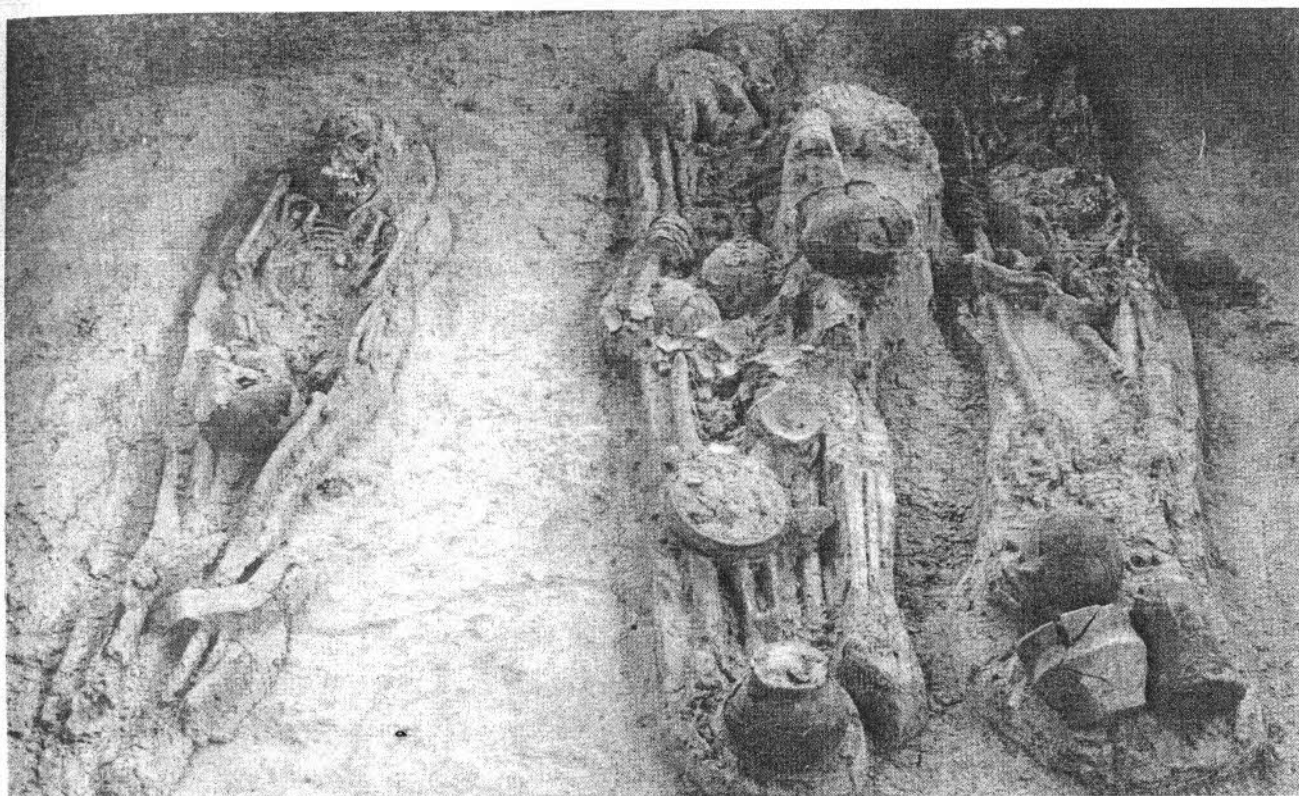

หลุมฝังศพสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ที่บ้านดอนเจดีย์ จังหวัดกาญจนบุรี

An Ancient Cemetery at Ban Don Chedi, Kanchanaburi

สถาพร ขวัญยืน*

Sathaporn Khwan-yuen

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

แหล่งโบราณคดีบ้านดอนเจดีย์ ตั้งอยู่ที่บ้านดอนเจดีย์ หมู่ที่ ๒ ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี บริเวณรุ้ง ๑๔° ๓' ๒๘" เหนือ และแวง ๙๙° ๔๑' ๐๘" ตะวันออก ระวัง ๔๙๓๗ III

ในแผนที่ทหารลำดับชุด L ๗๐๑๗ พิมพ์ครั้งที่ I-RTSD

สภาพแวดล้อมเดิมจากการสัมภาษณ์นั้นได้ความว่า ก่อนหน้านั้นบริเวณนี้เป็นเนินดินสูงกว่าปัจจุบัน ลักษณะเนินดินยาวตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก ขนาด

กว้างประมาณ ๒๐๐ เมตร ยาวประมาณ ๓๐๐ เมตร เนินดินนี้มีลักษณะสูง ๆ ต่ำ ๆ บนเนินเป็นป่าต้นเสม็ด (กระบองเพชร) ขึ้นอยู่เต็มไปหมด ต้นไม้ใหญ่เป็นประเภทมะขาม แฉ่ง ตะโก และช่อย

บริเวณทิศใต้และทิศตะวันตกเป็น

ที่ลุ่ม มีหนองน้ำอยู่หลายแห่ง ได้แก่ “สระมอญ” เป็นสระโบราณอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ห่างจากหลุมขุดตรวจสอบประมาณ ๒๓๐ เมตร ปัจจุบันถูกขุดลอกปรับปรุงใหม่แล้ว

ทางทิศตะวันตกห่างออกไปประมาณ ๘๐๐ เมตร มี “หนองระฆัง” เป็นหนองน้ำใหญ่ เป็นแหล่งน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคของชาวบ้านเขตตำบลดอนเจดีย์ และตำบลทุ่งสมอในสมัยโบราณ

ทางทิศเหนือของเจดีย์ยุทธหัตถีเคยเป็นหนองน้ำมาก่อน เรียกว่า “หนองเจดีย์” เกิดจากการไหลมารวมกันของน้ำที่ไหลมาจากเนินที่สูงกว่า

เนินดินนี้ถูกไถหน้าดินเมื่อประมาณ ๑๐ ปีมาแล้ว เพื่อปรับหน้าดินให้เสมอกับบริเวณอื่น ๆ จึงทำให้สภาพเนินดินเดิมหมดไป ส่วนที่ถูกตัดหายไปมีความหนาจากผิวดินปัจจุบันประมาณ ๖๐-๗๐ เซนติเมตร

การขุดหลุมตรวจสอบ

ผลการขุดตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของอุทยานประวัติศาสตร์เมืองสิงห์ พบโบราณวัตถุที่ถูกฝังรวมกับโครงกระดูก ซึ่งจะแยกอธิบายในแต่ละหลุมฝังศพ ดังนี้

หลุมฝังศพที่ ๑

ลักษณะ

โครงกระดูกนอนหงายเหยียดยาวไปตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก หันศีรษะไปทางทิศตะวันออก ใบหน้าตะแคงไปทางด้านขวา (ทิศเหนือ) เล็กน้อย เป็นโครงกระดูกมนุษย์เพศหญิง อายุประมาณ ๓๐-๓๕ ปี กระโหลกศีรษะมีรอยแตกบริเวณใบหน้า พบลักษณะเป็นรูปบริเวณเหนืออก ซึ่งแสดงถึงร่องรอยของการเป็นโรคเหงือกอักเสบเรื้อรัง

บริเวณหน้าอกด้านซ้ายของโครงกระดูก พบโครงกระดูกเด็ก อายุประมาณ ๕-๑๐ ปี จำนวน ๑ โครง วางซ้อนทับ

อยู่ ลักษณะหัวกะโหลกแตกยุบ

โบราณวัตถุ

โบราณวัตถุที่พบฝังรวมอยู่กับโครงกระดูก ได้แก่

๑. **ภาชนะดินเผา** พบจำนวน ๓ ใบ วางอยู่บริเวณปลายเท้า

ใบแรกมีลักษณะทรงกระบอก ช่วงลำตัวเว้าเข้าเล็กน้อย ผิวสีน้ำตาลไหม้ ชัดมัน สูง ๑๖ เซนติเมตร ปากกว้าง ๑๒ เซนติเมตร

ใบที่สองเป็นภาชนะทรงกระโถนแบบผิวเรียบสีน้ำตาลอ่อน สูง ๑๔ เซนติเมตร ปากกว้าง ๑๕ เซนติเมตร ภาชนะทั้งสองใบวางตะแคงหันปากไปทางส่วนบนของลำตัว

ใบสุดท้ายเป็นภาชนะลายเชือกทาบสีน้ำตาลปนแดง ผิวขัดมันบริเวณปากถึงช่วงไหล่ ส่วนช่วงไหล่ถึงกันทำลวดลายเชือกทาบ บริเวณช่วงไหล่ขีดเป็นลายเส้นคู่ขนานโดยรอบ สูง ๑๕ เซนติเมตร ลำตัวกว้าง ๑๔ เซนติเมตร วางตะแคงหันปากไปทางทิศเหนือ

๒. **กำไลสำริด** สวมอยู่ที่แขนขาบริเวณข้อศอกของโครงกระดูกผู้ใหญ่จำนวน ๘ วงซ้อนกันอยู่

๓. **กำไลกระดูกสัตว์** พบจำนวน ๒ วง สวมซ้อนอยู่ต่อกากำไลสำริดที่พบในโครงกระดูกผู้ใหญ่ไปทางปลายแขน ลักษณะเหมือนทำจากกระดูกเต่า (?) นอกจากนี้บริเวณแขนขาของโครงกระดูกเด็กซึ่งวางซ้อนทับอยู่มีกำไลสวมซ้อนอยู่ ๓ วง สองวงข้างบนมีลักษณะเหมือนกำไลกระดูกสัตว์ที่ทำด้วยกระดูกเต่าที่พบในโครงกระดูกผู้ใหญ่ ส่วนกำไลวงสุดท้ายมีสีขาวทำด้วยเปลือกหอย

๔. **เครื่องมือเหล็ก** พบวางอยู่บริเวณไหล่ซ้าย สนิมเกาะจับมาก ลักษณะคล้ายเสียมแบบมีบ้อง พบจำนวน ๑ ชิ้น

๕. **ลูกปัด** เป็นลูกปัดแก้วขนาดเล็กสีน้ำตาลแก่ จำนวน ๓ ลูก พบบริเวณสะโพกซ้ายของโครงกระดูกผู้ใหญ่ ๑ ลูก และบริเวณไหล่ขวาอีก ๒ ลูก

หลุมฝังศพที่ ๒

ลักษณะ

เป็นโครงกระดูกผู้ใหญ่ พบจำนวน ๒ โครง นอนหงายซ้อนกันตามแนวทิศตะวันออก-ตะวันตก หันศีรษะไปทางทิศตะวันออกแบบเดียวกับหลุมฝังศพที่ ๑ ไม่สามารถศึกษาเกี่ยวกับเพศของโครงกระดูกได้ โครงกระดูกที่อยู่ข้างบนอายุประมาณ ๒๕-๓๐ ปี หันหน้าตะแคงไปทางขวามือ ขากรรไกรเลื่อนห่างแยกจากเดิม ส่วนโครงกระดูกล่างนั้นนอนหงายตามปกติ

นอกจากโครงกระดูกผู้ใหญ่ทั้งสองนี้แล้วได้พบโครงกระดูกเด็กอีกจำนวน ๒ โครง โครงแรกวางทับอยู่บนหน้าอกโครงกระดูกผู้ใหญ่ที่อยู่ข้างบน มีอายุประมาณ ๕-๑๐ ปี ส่วนอีกโครงหนึ่งนั้นพบกลุ่มของฟันน้ำนมบริเวณหว่างขาของโครงกระดูกบน ลักษณะเป็นเด็กเล็กอายุประมาณ ๑-๕ ปี แต่ศึกษาสภาพของโครงกระดูกได้ไม่ชัดเจน

โบราณวัตถุ

โบราณวัตถุที่พบฝังรวมอยู่กับโครงกระดูก ได้แก่

๑. **ภาชนะดินเผา** พบวางอยู่บริเวณปลายเท้า จำนวน ๑ ใบ เป็นภาชนะดินเผาแบบก้นกลมไม่มีเชิง สีน้ำตาลปนแดง บางส่วนมีสีเทาเข้ม บริเวณปากถึงไหล่เป็นแบบผิวเรียบขัดมัน ช่วงไหล่ถึงกันทำลวดลายเชือกทาบ ช่วงไหล่ขีดเป็นลายเส้น ๓ เส้นโดยรอบ สูง ๑๑ เซนติเมตร ปากกว้าง ๑๐ เซนติเมตร บริเวณกลางลำตัวของโครงกระดูกบน พบเศษภาชนะดินเผาแบบเดียวกันนี้ อีก ๑ ใบ แต่ถูกทุบแตกกระจายอยู่บริเวณเชิงกรานถึงหว่างขา

๒. **ภาชนะสำริด** พบภาชนะสำริดจำนวน ๒ ใบ ใบแรกวางหงายทับอยู่บริเวณหัวเข่าข้างขวาของโครงกระดูกบน ลักษณะคล้ายขัน เส้นผ่าศูนย์กลางที่ปาก ๑๖ เซนติเมตร และสูงประมาณ ๔

เซนติเมตร ใบที่สองมีสภาพชำรุด วางคว่ำ อยู่บริเวณช่องท้องของโครงกระดูกบน มี แขนข้างขวาของโครงกระดูกเด็กวางพาดอยู่

๓. กำไลสำริด พบกำไลสำริด สวมอยู่บริเวณข้อศอกของมือขวาโครงกระดูกบน มี ๕ วงซ้อนกันอยู่ กว้างกว่า กำไลสำริดที่พบที่หลุมฝังศพที่ ๑ ลักษณะ เป็นวงแบน ด้านนอกทำเป็นเส้นนูนจำนวน ๔ เส้น ในแต่ละวง

๔. เครื่องมือเหล็ก พบเครื่องมือ เหล็กจำนวน ๓ ชิ้น บริเวณหัวกะโหลก ผู้ใหญ่ทั้งสองหัว ลักษณะเป็นเครื่องมือ เหล็กแบบแผ่นแบน ไม่มีบ้อง ชิ้นแรกวาง อยู่ใต้หัวกะโหลกบน และวางทับอยู่บน หน้าของโครงกระดูกล่าง ส่วนอีก ๒ ชิ้น นั้นวางขนานอยู่ข้างกะโหลกตอนบนของ หัวกะโหลกล่าง

เครื่องมือเหล็กอีกชิ้นพบอยู่ข้าง ภาชนะสำริดรูปขัน โดยภาชนะนี้วางทับ อยู่บางส่วนด้วย เป็นเครื่องมือเหล็กแบบ มีบ้อง ไม่ทราบลักษณะที่แท้จริง และ บริเวณหว่างขาตรงกลุ่มภาชนะดินเผาที่ แตกกระจายอยู่ก็พบเครื่องมือเหล็กอีกชิ้น หนึ่งจมอยู่ใต้โครงกระดูกล่าง ทำให้ไม่ สามารถทราบลักษณะที่แท้จริงได้

๕. ลูกปัด พบทั้งลูกปัดแก้วและ ลูกปัดหิน ลูกปัดแก้วพบบริเวณหน้าอก และลำคอ เป็นลูกปัดแก้วแบบกลมแบน ขนาดเล็ก สีนํ้าตาลเข้มจำนวน ๑๗ ลูก ส่วนลูกปัดหินประกอบด้วยลูกปัดหิน อาร์เกต ทรงถังเบียร์ สีดำคาดขาว พบ จำนวน ๒ ลูก ลูกปัดหินคาร์เนเลียน สีส้มแบบเม็ดแดงจำนวน ๖ ลูก นอกจากนี้ บริเวณใต้ลำคอด้านซ้ายของหัวกะโหลก บนนั้นก็พบลูกปัดหินคาร์เนเลียนสีส้ม ลูกกลม ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางโดยเฉลี่ย ประมาณ ๑ เซนติเมตร จำนวน ๖ ลูก

หลุมฝังศพที่ ๓

ลักษณะ

เป็นโครงกระดูกเด็กผู้หญิง (?) อายุ

ประมาณ ๑๐-๑๕ ปี นอนหงายเหยียดยาว ไปในทิศทางใกล้เคียงกันกับหลุมฝังศพ ที่ ๑ และ ๒ แต่เฉียงไปทางทิศตะวันออก เฉียงใต้เล็กน้อย ศีรษะจะหันไปทางทิศ ตะวันออกเฉียงใต้ กะโหลกวางหงายขึ้น ตามปกติ

โบราณวัตถุ

โบราณวัตถุที่พบฝังรวมอยู่กับโครงกระดูก ได้แก่

๑. ภาชนะดินเผา พบจำนวน ๑ ใบ วางอยู่บริเวณหว่างขา เป็นภาชนะ ดินเผาสีน้ำตาลแก่ ผิวเรียบขัดมัน สูง ๑๓ เซนติเมตร ปากกว้าง ๑๒ เซนติเมตร

๒. เครื่องมือเหล็ก พบจำนวน ๓ ชิ้นบริเวณปลายเท้า เครื่องมือเหล็ก ชิ้นแรกวางอยู่บริเวณข้อเท้าซ้าย เป็น เครื่องมือเหล็กชนิดมีบ้อง วางตะแคงอยู่ ลักษณะคล้ายเลียม ชิ้นที่สองเป็นเครื่องมือ เหล็กรูปคล้ายนก มีบ้อง ลักษณะเหมือน “มีดขอ” ชิ้นที่สามวางอยู่บนหัวเข่าด้าน ขวา เป็นเครื่องมือเหล็กชนิดมีบ้อง ลักษณะ ไม่ชัดเจน

๓. ลูกปัด พบทั้งลูกปัดแก้วและ ลูกปัดหิน ส่วนมากพบบริเวณคอและ หน้าอก ลูกปัดแก้วที่พบเป็นแบบแผ่นกลม เล็กสีน้ำตาลเข้ม แบบเดียวกับที่พบที่หลุม ฝังศพที่ ๓ พบจำนวน ๖๔ ลูก นอกนั้น เป็นลูกปัดหินแบบต่างๆ คือ ลูกปัดหิน คาร์เนเลียนแบบลูกกลมสีส้มขนาดเล็ก จำนวน ๑๒ ลูก และลูกปัดหินอาร์เกต ทรงถังเบียร์ สีดำขาว จำนวน ๒๒ ลูก

หลุมฝังศพที่ ๔

ลักษณะ

พบกระดูกเฉพาะส่วนที่เป็นกะโหลก ศีรษะเท่านั้น ถูกฝังอยู่สูงเหนือขึ้นมา ลึก จากระดับผิวดินปัจจุบันประมาณ ๕๔ เซนติเมตร อยู่ระหว่างหลุมฝังศพหมายเลข ๑ และหมายเลข ๒ เป็นหัวกะโหลกเด็ก อายุประมาณ ๕-๑๐ ปี

โบราณวัตถุ

โบราณวัตถุที่พบฝังรวมกับหัวกะโหลก ได้แก่

๑. ภาชนะดินเผา พบจำนวน ๑ ใบ สีนํ้าตาลปนแดง บางแห่งมีสีเทา เข้ม บริเวณปากถึงไหล่เป็นแบบผิวเรียบ ขัดมัน ส่วนช่วงไหล่ถึงก้นทำลวดลายเชือก ทาบ ช่วงไหล่ขีดเป็นลายเส้นคู่ขนาน โดยรอบ

๒. ภาชนะสำริด พบจำนวน ๑ ใบ ลักษณะเป็นภาชนะทรงกระบอก ขนาดปากกว้าง ๗ เซนติเมตร สูง ๑๒ เซนติเมตร วางนอนติดกับกะโหลก

๓. เครื่องมือเหล็ก พบจำนวน ๑ ชิ้น วางอยู่ใต้ภาชนะดินเผา ลักษณะ ไม่ชัดเจน

สรุป

จากหลักฐานทางด้านโบราณคดีที่ พบในระหว่างการขุดตรวจสอบแหล่ง โบราณคดีบ้านดอนเจดีย์ อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี โดยการศึกษาเปรียบ เทียบกับโบราณวัตถุที่เคยขุดค้นพบมาก่อน ในแหล่งโบราณคดีใกล้เคียง ได้แก่ แหล่ง โบราณคดีที่บ้านดอนตาเพชร อำเภอ พนมทวน ที่ตั้งอยู่ห่างออกไปทางทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือ ๑๕ กิโลเมตร ซึ่ง กรมศิลปากรเคยขุดค้นมาแล้วเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๘-๒๕๑๙ และรวมถึงการขุดค้นใน ครั้งต่อๆ มาของสถาบันโบราณคดีจาก ประเทศอังกฤษร่วมกับกรมศิลปากรใน พ.ศ. ๒๕๒๗-๒๕๒๘ ด้วยนั้น โบราณวัตถุ ต่างๆ ที่พบ เช่น ภาชนะดินเผา ภาชนะ สำริด เครื่องมือเหล็ก และลูกปัดมีความ คล้ายคลึงกันมาก จึงทำให้สามารถสรุป เรื่องราวเบื้องต้นเกี่ยวกับชุมชนโบราณ ที่แหล่งโบราณคดีบ้านดอนเจดีย์แห่งนี้ ได้คือ

บริเวณแหล่งโบราณคดีที่พบเป็น สู่สานโบราณของชุมชนในสมัยก่อนประวัติ- ศาสตร์ มีอายุประมาณ ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว

หรือประมาณพุทธศตวรรษที่ ๓-๕ ส่วนที่อยู่อาศัยคงตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน แต่ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีที่เกี่ยวข้อง

คนโบราณที่รู้จักเทคโนโลยีเกี่ยวกับโลหะกรรมเป็นอย่างดี สามารถทำสำริดให้เป็นแผ่นบาง นำมาทำเครื่องมือเครื่องใช้ และเครื่องประดับต่าง ๆ ตะกรันของเหล็กที่เหลือจากการถลุงที่พบด้วยนั้น ย่อมแสดงว่ามีการผลิตเหล็กเป็นเครื่องมือเครื่องใช้อย่างแพร่หลาย

ชุมชนที่นี้รู้จักทอผ้า เพราะพบเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้า ได้แก่ “แว” ทำจากดินเผา รู้จักใช้เครื่องประดับ เช่น กำไลสำริด หรือกำไลกระดูกสัตว์ รวมทั้งลูกปัดที่ทำจากแก้ว และหินประเภทต่าง ๆ เช่น หินอาร์เกต และหินคาร์เนเลียน เป็นต้น

ผลจากการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ของลูกปัดแก้วที่บ้านดอนตาเพชร โดย เอียน ซี โกลเวอร์ (IAN C.GLOVER) นักโบราณคดีชาวอังกฤษพบว่าเป็นผลผลิตของอุตสาหกรรมแก้วจากดินแดนแถบเมดิเตอร์เรเนียน ซึ่งแสดงถึงการติดต่อกับชุมชนที่อยู่ห่างไกลออกไปด้วย ซึ่งชุมชนที่บ้านดอนเจดีย์แห่งนี้อาจมีความสัมพันธ์ในลักษณะเช่นนั้นด้วยก็ได้

ประเพณีการฝังศพซ้อนทับรวมกันในสุสาน คงเป็นลักษณะพิเศษ คือเกิดจากการตายพร้อมกัน อาจจะเนื่องมาจากการเกิดโรคระบาดใหญ่ เมื่อตายลงก็จะฝังลงไปด้วยกัน โดยเอาเด็กวางไว้ที่หน้าอก

มีการมัดศพด้วย เพราะกระดูกแบบติดกันมาก

การฝังศพจะหันศีรษะไปทางทิศ

ตะวันออก ใกล้เคียงกันกับวัฒนธรรมการฝังศพที่บ้านดอนตาเพชร นอกจากนี้จะนำสิ่งของเครื่องใช้ของผู้ตายฝังรวมไปด้วย เช่น เครื่องประดับ ภาชนะดินเผา ภาชนะสำริด และเครื่องมือเหล็ก เป็นต้น ภาชนะดินเผาบางใบถูกทุบให้แตกกระจายไปรอบๆ ฝังบริเวณลำตัว

บทความนี้เป็นการรายงานข้อมูลเบื้องต้นเท่านั้น การศึกษาวิเคราะห์ในรายละเอียดของโบราณวัตถุที่พบจะได้ดำเนินการต่อไป ซึ่งคาดว่าจะทำให้ทราบเรื่องราวของชุมชนโบราณที่บ้านดอนเจดีย์แห่งนี้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

An Ancient Cemetery at Ban Don Chedi, Kanchanaburi

The archaeological site around Ban Don Chedi, Don Chedi sub-district, Phanom Thuan district, Kanchanaburi was originally a mound surrounded by swamps and then, ten years ago, the mound was graded down. The recent excavation* by the Fine Arts department revealed artifacts which are similar to those found at Ban Don Ta Phet in Phanom Thuan district during the excavation of 1975-1976.

The artifacts include earthenware, bronze wares, bronze and iron tools and utensils, beads, stone beads and human skeletons. The discovery of many skeletons in tombs show that this area must have been a burial site dating back about 2,000 years. At the same buried ground, some skeletons were found

in a pile. These people may have died at the same time. Besides, the skeletons were found lying with their heads pointing towards the east. The burying of the dead person's belongings along with the body, and the covering of the dead body with pieces of broken earthenware are the same rituals as those practiced at Ban Don Ta Phet.

Studies of the artifacts found here show that the villagers knew how to smelt iron and how to weave. In addition, it seems high technology was used in bronze production, judging from the characteristics of the bronze ornaments. It is uncertain whether or not the ornaments came from the Mediterranean region as found in Ban Don Ta Phet.